

תקצירים

חיים לחמיש

עין דור ושלושת הנפת

המאמר 'עין דור ושלושת הנפת' דן בפרשנות של פסוק בספר יהושע, שלגביו טענו חוקרים רבים שיש לשנות בו את נוסח המסורה. פסוק זה (יהושע י"ז, יא) מכיל רשימה של מספר יישובים בצפון הארץ, ביניהם היישוב עין דור המוזכר במקרא פעמיים נוספות בלבד, ולטענת החוקרים יש לגרוע את עין דור מרשימה זו. על מנת להתמודד עם טענתם בוחן המאמר פרשנויות קלסיות ומודרניות של שלוש האזכרות של היישוב עין דור במקרא, ומציע פרשנות חדשה לביטוי 'שלושת הנפת', המתמודדת עם הקושי הדקדוקי וגם עם הקושי הגאוגרפי בפסוק האמור ומותירה אותו על כנו.

יצחק מייטליס

קדמה מזרחה – על מערכת כיווני רוחות השמים במצרים ובשראל

בתיאור ההנחיות לבניית המשכן מופיעים צמדי מילים המציינות את כיווני רוחות השמים. צמדי המילים הם: קדמה-מזרחה ונגבה-תימנה. נראה כי הכתוב רצה להבהיר ש'קדמה' משמעותו מזרח ו'נגב' פירושו תימן. מדוע נדרשה הבהרה זו? נראה כי הסיבה לכך היא שלא כמו בישראל, שבה הכיוון המנחה הוא כיוון זריחת השמש, במצרים הכיוון המנחה היה דרום, שכן הנלוס – מקור החיים של מצרים – בא מדרום. בני ישראל שיצאו ממצרים היו עלולים שלא להבין את הנחיות הכתוב, מאחר שלמילה 'קדמה' במצרים לא הייתה משמעות, ולכן נדרשה התוספת 'מזרחה' – כיוון זריחת השמש. במקביל היה צורך להוסיף את המילה 'תימנה' למילה 'נגבה', שכן בעוד שבארץ כנען כיוון דרום מוביל לאזור היבש והצחיח, במצרים כיוון זה הוא דווקא מקור המים והחיים. תובנה זו יכולה להסביר גם את המונח 'רוח קדים' המוזכר במכת הארבה, שמשמעותו רוח דרומית, וכן את הכיוון שממנו בא השליו בתקופת הנדודים במדבר.

יגאל טפר ויותם טפר

– "סולם הצוריים" –

דרך עולי רגל בימי הבית השני אל ירושלים לאורך החוף הפיניקי בואכה ארץ ישראל

יוסף בן מתתיהו כינה את מצוק הסלע בגבול הצפון-מערבי של ארץ ישראל "סולם הצוריים". במאמר נבחן את מגוון השמות שנקשרו כנראה אל המקום הזה החל מהתקופה ההלניסטית, ונציע לראותו בהקשר למראה של דרך קדומה שעלתה בו, שלאורכה נחצבו מדרגות, שנראו מרחוק כשלבי סולם.

על פי הצעתנו, שלבי הסולם האלו הם המדרגות שנחצבו לאורך המעבר ההררי, אשר שימש בימי הבית השני את עולי הרגל בדרכם לאורך החוף הפיניקי דרך הגליל המערבי ומערב השומרון למעלה בית חורון עד ירושלים.

אריה אולמן

**בית שעאר, הנזיר לאזאר והפעילות הרוסית בהרי גוש עציון
במחצית הראשונה של המאה העשרים**

ש"צ הולצמן ייסד את כפר עציון בשנת 1935, אבל לא בחלל גאוגרפי ריק. הוא מצא על אדמת הרי יהודה עצי פרי טעונים פרות ואדמה מטופחת. לפניו פעלה במקום הכנסייה האורתודוקסית הרוסית, שייסדה בדיר שעאר בשנת 1902 אכסניה לצליינים הרוסיים. הנזיר לאזאר נטע בהר המנזר הרוסי גנים של עצי פרי והוכיח את אפשרות החקלאות המודרנית בהרי יהודה. הוא אף חפר בהר כנסייה תת-קרקעית. אחרוני הנזירים שכנו במנזר עד נפילת גוש עציון בשנת 1948.

ראובן גפני

הניסיון להקמת בית הכנסת על שם רמ"א וקדושי קרקוב בכפר עציון בשנת 1947

בשנים שחלפו מאז ייסודו של קיבוץ כפר עציון ועד מלחמת העצמאות לא נבנה ביישוב הצעיר בית כנסת של קבע, זאת למרות מספר ניסיונות לתכנן ולעצב בית כנסת מקומי מרכזי בלב העשייה היישובית והקהילתית. מאמר זה מתמקד בניסיון המשמעותי ביותר לתכנן בכפר עציון בית כנסת של קבע, לזכרם של קדושי קרקוב ורמ"א. במסגרת זו נבחנים פרטי היזמה להקמת בית הכנסת, המאמצים הארגוניים והכלכליים שעמדו מאחוריה והתכנית המפורטת של בית הכנסת שהכין האדריכל יצחק יעבץ. בחלקו האחרון של המאמר מושוות ההתרחשויות בכפר עציון לנעשה באותן שנים בקיבוצים דתיים נוספים, בעיקר קבוצת יבנה וטירת צבי, תוך עמידה על ההבדלים ועל נקודות הדמיון בין ההתרחשויות ביישובים השונים.